

იდეოლოგიური კლაუსტროფობია ქართულ კინოში

ცოტა ზაზა რუსაძის “ჩემი საბნის ნაკეცის” შესახებ

სოფო კილასონია

24 საათი 22.02.13

“ჩემი საბნის ნაკეცი”

ზაზა რუსაძის ფილმის
აფიშა ბერლინალეზე

ცოტა ზაზა რუსაძის “ჩემი საბნის ნაკეცის” შესახებ

ბერლინის კინოფესტივალის ბოლო დღეს ძლივს მოვაწერხე ბილეთი მეშოვა ზაზა რუსაძის იმ ფილმის სანახავად, რომელმაც ბერლინის კინოფესტივალის პანორამის პროგრამა გახსნა. “ჩემი საბნის ნაკეცი” ზაზა რუსაძის მეორე ფილმია. პირველიც მახსოვს. უფრო დოკუმენტურს გავდა. ფილმი თვითმფრინავის გამტაცებელ ბიჭებზე. მოკლედ ის ისტორია, რომელმაც მთელი საბჭოთა კავშირი შეძრა და რომელიც დიდხანს ითვლებოდა ქართული საზოგადოებისა და მისი “ინტელიგენციის” ლუსტრაციის აქტად. მახსოვს რომ საინტერესო იყო იმ ფილმში ისტორია. ბევრი ისეთი რამ გავიგე მაშინ, რაც არ ვიცოდი. მოგვიანებით ამ თემაზე ბევრად ინფორმაციული გამოდგა დათო ტურაშვილის წიგნი “ჯინსების თაობა”. ამ წიგნმა კიდევ ერთხელ ახადა ცხადი, აღნიშნული თემის ამჟამად უკვე კომერციული მომგებიანობა. რამდენიმე წელია რაც წიგნი ბესტსელერია და ითარგმნა რამდენიმე ენაზე. ზაზა რუსაძეს დებიუტი მოუწონეს. როგორც კარგი დასაწყისი და როგორც კარგი თემის არჩევანი, თემისა, რომელიც აუცილებლად გამოიწვევდა ფილმისადმი ინტერესს, როგორც საქართველოში, ისე სხვაგან, თუნდაც გერმანიაში, სადაც რუსაძე კინოსარეჟისორო ხელოვნებას ეზიარა.

“ჩემი საბნის ნაკეცი” ასევე პირველია - პირველი მხატვრული ფილმი და პირველი საერთაშორისო, მართლაც სერიოზული წარმატება. წარმატებაში ვგულისხმობ ამ ნამუშევრის ბერლინის კინოფესტივალის პროგრამაში აღმოჩენას.

ზაზა რუსაძის ფილმი ქართული და რუსული კინოწარმოებისაა. თემაც ისეთია და ფორმაც, რომ ის არა მხოლოდ საქართველოს და რუსეთს, არამედ ყველა იმ საზოგადოებას მიესადაგება, რომელსაც საბჭოტა და ზოგადად ტოტალიტარული რეჟიმი შეხებია. უფრო სწორად ვინც ამ რეჟიმში ჩაკეტილა.

“ჩემი საბნის ნაკეცი” ქართველი მსახიობების ერთგვარ თანავარსკვლავედს აერთიანებს. გიორგი ნაკაშიძეს აქვს ეპიზოდი და თამამად შემიძლია გითხრათ რომ სამწუხაროდ ამდენად უინტერესოდ არც ერთი კამერა არ მოპყობია ამ მსახიობს, როგორც აღნიშნული ფილმისა. ნაკაშიძე მნიშვნელოვან ეპიზოდში თამაშობს, მაგრამ არ ჩანს. აქვეა ავთო მახარაძე. უცნაური გახმოვანებით. არადამაჯერებელი ხმითა და ასაკთან შეუფერებელი ღრმად მოხუცებულის რეპლიკებით. აქვეა ზურაბ ყიფშიძე - რეჟიმის ერთგული ჩინოვნიკი. მას ეს როლი უკვე ნათამაშები აქვს და კარგად მეორდება. უფრო სწორად რეჟისორი არგებს არსებულ სახეს ახალ ფილმში. მარი ჯანაშიას ტრადიციულ ინფანტილიზმსაც ასევე კონტექსტში იყენებს რუსაძე, როდესაც სურს არაადეკვატური და საკუთარ სამყაროში ჩაკეტილი ესთეტი ინტელიგენტი ქალბატონის წარმოდგენა. სრულიად არაბუნებრივია დარეჯან ხარშილაძის გმირი და ა.შ. ბევრის თქმა შეიძლება. ალბათ ყველაზე კარგი ნამუშევარი აქვთ თორნიკე ბზიავასა და თორნიკე გოგრიჭიანს. მათვე ეკუთვნით მთავარი როლები. თუმცა ხანდახან იმდენად ჩამოუყალიბებელია მათი დიალოგები და ეპიზოდები ზოგადად, რთულია ასეთ დროს მსახიობის შეფასება.

სამსახიობო გუნდის საკითხი არ არის ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანი პრობლემა-ამოცანა. უფრო თვალისაცემია ორი სხვა საკითხი. პირველი - გარემო-ესთეტიკა, რომელშიც ვითარდება მეორე - სცენარი, რომლის ყველა ხაზი უცნაურად წყდება. ვიზუალი რომელსაც ზაზა რუსაძე ქმნის და კადრების სურათოვნების, კომპოზიციურად მხატვრული გადაწყვეტის მცდელობა სხვადასხვა უფროსი თაობის რეჟისორების ხედვასა და ესთეტიკას მოგაგონებთ. მათ ვინც დიდი ხნის წინ კინოკლასიკას ქმნიდნენ. არის ბევრი კინოციტატაც და ბევრი გავლენაც, რუსაძე ის ავტორია რომელიც მსოფლიო კინემატოგრაფიით ტკბება და ამ ტკბობაშია როცა საბჭოთა სტალიური ტიპის არქიტექტურის იტერიერებში, დერეფნებში შემართულად მოსიარულე ფიგურას უდებს, როდესაც სიზმრიდან ცხადში გადმოსულ ნივთებს სიურრეალისტური ელიტერი შემოაქვთ ფილმში, როდესაც დუმილით უნდა რომ პერსონაჟებს ათქმევინოს მთავარი, ანდა ერთმანეთის მიყოლებით დაალაგოს მეტაფორები - წითელი კულტის პლაკატით ჩამოფარებული სარკმელი. მეტაფორაა ისიც, როდესაც ახალგაზრდა ადამიანი მთის მწვერვალს იპყრობს, მაშინ როდესაც უფროსები ბნელ სახლში დაკარგულ ბრილიანს ეზებენ და ეს ბრილიანტი ერთ-ერთის თავის ტვინში აღმოჩნდება. ეს უკანასკნელი ოდნავ ღმილისმომგვრელ მეტაფორებს უნდა მივაწერო... მანამდე კი საკუთარი განსხვავებულობისა და თავისუფლების ჟინის ჩაკვლას მთებზე ძრომიალით ახერხებს.

ფილმის აზრი მაინც ძალიან გასაგებია. ორ ხალგაზრდა მამაკაცს ერთმანეთისადმი უჩნდება სიმპატიები. ალბათ ორივეს. რთულია თქმა. ერთი (თორნიკე ბზიავას გმირი) რომლის მამაც სისტემას ემსახურება გაბედულად გამოხატავს დამოკიდებულებას. მეორე (თონიკე გოგრიჭიანის გმირი) - ვერა. აღიარების შემთხვევაში სულ სხვა ბრალდებით გასამართლებას გადაუ რჩებოდა. აქ არის საზოგადოება რომელიც ნახევრად რუსულად მეტყველებს. აქვთ ჩინი და წოდება. უსმენენ ოპერას. გარემო რომელშიც ცხოვრობენ ბურუჟუაზიულად თბილი და დახვეწილია. ძალიან ჩაკეტილი და ძალიან ერთნარი ადამიანებით. მათი ფანჯრებში სინათლე არ შემოდის. პლაკატებია აფარებული. მაგრამ ახალგაზრდები გადიან გარეთ. სადაც გიორგი ნაკაშიძის გმირი იდეოლოგიური

რეპლიკებით და დროშებით დარბის. მასთან კამათის გამო ისჯება სწორედ თორნიფე გოგრიჭიანის პერსონაჟიც. ისჯება სავარაუდოდ სიკვდილით.

მიუხედავად იმისა, რომ ზაზა რუსაძის ფილმში ძალიან ბევრგან დამაკლდა ქმედებაცა და ტექსტიც. პირველივე კადრებიდან მომეჩვენა რომ კინოენა რომლითაც გარემოსა და ამბავს ხატავდა ნასესხები გახლდათ წარსულიდან, შესაძლოა ეს გამიზნულიც ჰქონდა რეჟისორს და მხატვარს, პოლინა რუდიკს და მიუხედავად იმისა, რომ მქონდა განცდა რომ რუსაძემ ბოლომდე და მკაფიოდ ვერ თქვა ის რისი თქმაც სურდა და ვარაუდები დატოვა ჩვენთვის, ის მაინც ძალიან დასამახსოვრებელია თავისი კლაუსტოფობიური განცდებით და სხვა თუ არაფერი მისი წარმატებით რომელიც მეტად სასიხარულოა ქართული კინემატოგრაფიის გულშემატკივართათვის.

სოფო კილასონია

ბერლინიდან

ინტერვიუ

ჩვით საზნის ნაცვი, ანუ მა ვარ სიმართლე...

არ გეშინია? - არა...

მზეხა მახარაძე

მაგიდაზე თეოტრი ფურცლები...
ფურცლებზე ჩანახატები, სქემებზე
ტექსტები, კადრებზე რემარკები...

სანამ გადალებას დაიწყებს, ყვე-
ლაფერი მათებატიკური სიზუსტით
აქვს გათვლილი, ანუ მთელი ფილმი
ქალალზე "გადალებული"... კამე-
რის ჩართვამდე, საკმარისზე ბევრს
ფიქრობს, რადგან კინორეჟისურაში
მეტაფორული ხედვა თხრობის აბს-
ტრაქტულ სტილთან უნდა შემო-
ტანოს. კინოზღაპრის სიუჟეტური
დრო საჭიროა სოციალური დრამის
დაუწერელ მომავალში გააზრებუ-
ლი, სადაც თანამედროვეობიდან
მისტიკურად უჩინარდება დიმიტრი,
თითქოს რეალობას გაქცეული გმი-
რი... სად არის აქ ინტელექტუალუ-
რი ინტრიგა? რეჟისორის თქმით,
"მთავარი ინტრიგა იქნება ის, რომ
მთელი ფილმის განმავლობაში მა-
ყურებელი შეეცდება გაიგოს, თუ რა
მოხდა სინამდვილეში...", ანუ დელი-
კატურად დაუნდობელი რეჟისორი
მაყურებლის მოლოდინსა და აზ-
როვნებაზე ითამაშებს... ზაზა რუსა-
ძის მედიტაციური კინოთარგმანი
დროში გამოტარებულ კონტექსტ-
თან თანაარსებობს: "მე ვარ სიმარ-
თლე, ვინაზღაურ მე თუ არ მივიღე მო-
ნანილება სიმართლის შექმნაში, ეს
სხვისი სიმართლე იქნება..." - ამას
ამბიციურად ამბობს დიმიტრი. და

ზაზა რუსაძე

- ?!

- ანუ სკლეროზი, არის ადამია-
ნის მდგომარეობა, როდესაც მისთ-
ვის არ არსებობს წარსული და მო-
მავალი, ის მხოლოდ ანმყოსთვის
აზროვნებს, ანუ მასში სკლეროზი
არის ახლო მეხსიერების დაკარგვა.
უფრო მარტივად რომ ვთქვათ, მე
ავიღე ეს ასანთი, მაგრამ არ ვიცი,
რატომ ავიღე და რისთვის მჭრდება,
ის ეს არის სკლეროზი... და რომ და-
ვაკეირდი ამ ფილმში, სადაც არ არ-
სებობს ანმყოში ყოფნა, არ არსე-
ბობს მიზანი, არ არსებობს უკან და-
სახევი გზა, მაგრამ არსებობს მხო-
ლოდ კლდეზე ცოცვით ის ერთი წა-
მი, როცა ხელით მოსაჭიდ ადგილს
ეძებ, თურმე ეს ყველაფერი შეიძ-
ლება. იყოს სკლეროზი, როგორც
მოვლენა. ანუ ამ პარალელებით,
ისევ კითხვა-პასუხის თეორია შე-
მომაქსს და ისევ დიალოგის ფორ-
მას უკარუნდები მაყურებელთან.

- და მაიც ზაზა, ეს გამოგნი-
ლი საბჭოთა ქვეყანა თავისი აბს-
ტრაქტით, ის სამყარო ხომ არ
არის, რომელიც თქვენგან შორს,
თუმცა თქვენში ქვეცნობიერად
არსებოდა?

- შეიძლება და ეს ის ქვეყანაა,
რომელიც მე სხვა თვალით დავინა-
ხე, ანუ ეს არის საქართველო, სა-
დაც 12 წლის მერე გადავწყიტე
დაბრუნება და სადაც მაქს დაუმ-
სახურებელი სიყვარული იმისთვის,
რომ მე მისი ძვილი ვარ. ამას
არძოვბ მარტო არ ამ ძალანაში და

რეალურში სიმართლე და როგორ მოქმედებს სიმართლეზე დროის ფაქტორი? არის თუ არა სიმართლე ყველასთვის ერთნაირად თანაზიარი და შეიძლება თუ რა სიმართლე იყოს სუბიექტური?

- ცოტა წნის ნინ კიდევ გადავიკითხე სცენარი და მივხვდი, რომ დღევანდელობასთან ძალიან დიდ კავშირშია ის ამავი, რომლის მოყოლასაც ფილმში ვაპირებთ, ოღონდ აბსტრაქციის საშუალებით. ფილმის ვითარება მიმდინარეობს გამოგონილ საბჭოთა კავშირის მსგავს ქვეყანაში, თუმცა ეს ქვეყანა ძალიან მაგონებს საქართველოს.

- რატომ ხდება თქვენთვის საინტერესო კინოთხრობის აბსტრაქტული სტილი?

- იმიტომ, რომ ფილმის სიუჟეტი აწმყოში არ ხდება, აქ დროის აბსტრაქტული თავისუფლება არსებობს, ანუ გამოგონილია ისეთი ქვეყანა, როგორიც ფილმის მთავარი გმირის ამბის მოსაყიდვად არის საჭირო და მგონია, რომ ამ აბსტრაქციით შეგვიძლია უფრო მეტად შევიწოდო ჩვენი დღევანდელობა. საბჭოთა კავშირი ჩემი თაობისთვის არის უდარდელი ბავშვობის მოგონებები, თუმცა აქვე უნდა ვთქვათ ის, რომ ჩვენ ამ წლების მეტალიტეტი გადმოვცა და აქამდე მოგვყვება. გვინდა არ გვინდა ასევე და ის აზრი, რომ თითქოს საბჭოთა კავშირი თავისი არსით დაინგრა, მცდარად მიმართა, რადგან საბჭოთა დროის შედეგებს ახლა უფრო ვხედავთ: როცა დამოუკიდებელი ქვეყანა სამჯერ 98%-ით ირჩევს ქვეყნის მეთაურს, ეს საბჭოთა კავშირის შედეგებია... და თუ ჩვენს ეს არ ვაღიარეთ, ჩვენ ვერ ვავხდებით დემოკრატიული ადამიანები და ეს საბჭოთა ეპიკა ისევ განაგრძობს თავის არსებობას შესაძლოა თავისი რაღაც სხვა, საბჭოთა კავშირის მსგავსი ფორმირებით.

დაინტებს იმაზე ფიქრს, რა არის ჩვენი დღევანდელობის მოცემულობა, ეს უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე კონკრეტულ პოლიტიკურ ასკექტებზე საუბარი, ვინაიდან პოლიტიკოსები მიდიან, მოდიან, მაგრამ რაც რჩება, ეს არის ადამიანი, რომელიც საიდუმლოებით აღსავს მოვლენაა, ანუ დოსტოევსკის ფრაზეოლოგით, "ადამიანი არის საიდუმლო, მას ვერასოდეს ვერ ამოინობ, მაგრამ ამოცნობისას, შენ გეძლევა შანსი გახდე ადამიანი." სწორედ ამაზეა ლაპარაკი და არა კონკრეტულ პოლიტიკურ მესიჯებზე, თუმცა კინოხელოვნება ქმნის უხილავ ცვლილებებს ადამიანების ცნობიერებაში, სიუჟეტში არიან პერსონაჟები, რომლებიც ძალიან გვანან დღევანდელ პოლიტიკურებს, გვემსგავსებიან ჩვენც და მე მინდა, რომ ფილმის მსვლელობისას დიალოგი გაემართო მაყურებელთან.

- ეს იქნება მაყურებელთან დიალოგი? - დიალოგსა და ამბის მოყოლას შორის სხვაობა არსებობს... ანუ მაყურებელმა იქვე დაინტება?

- და იმიტომ კი არ დაინტება აზროვნება, რომ მე, როგორც რეჟისორი, ვაზროვნებ, არა, არა, მეც არაფერი არ ვიცი, მეც უამრავი შეკითხა მაქვს და პასუხებს ვეძებ - რეალურად, ზღაპარია ხომ ეს ფილმი, გამოგონილი ამავი, გამოგონილი ქვეყანა, მომავალში ხდება მოქ-

გი, ამბავი კი არის აზროვნებისგან თავისიდან ევის მცდელობა..." არის ამბები, როდესაც ამბავი კი არ ხდება მნიშვნელოვანი, არამედ ის უხილავი შერები, რასაც ამბავი ააგებს კოსები მიდიან, მოდიან, მაგრამ რაც რჩება, ეს არის ადამიანი, რომელიც საიდუმლოებით აღსავს მოვლენაა, ანუ დოსტოევსკის ფრაზეოლოგით, "ადამიანი არის საიდუმლო, მას ვერასოდეს ვერ ამოინობ, მაგრამ ამოცნობისას, შენ გეძლევა შანსი გახდე ადამიანი." სწორედ ამაზეა ლაპარაკი და არა კონკრეტულ პოლიტიკურ მესიჯებზე, თუმცა კინოხელოვნება ქმნის უხილავ ცვლილებებს ადამიანების ცნობიერებაში, სიუჟეტში არიან პერსონაჟები, რომლებიც ძალიან გვანან დღევანდელ პოლიტიკურებს, გვემსგავსებიან ჩვენც და მე მინდა, რომ ფილმის მსვლელობისას დიალოგი გაემართო მაყურებელთან.

- ეს თქვენი პირველი საავტო-

დაინახავს თავის თავს გარედან. დიმიტრი ჩემს გმირს დიმიტრი შოსტაკოვიჩის საპატივცემულოდ დავარქვა, რადგან სცენარზე მუშაობისას დიდი გავლენა მოახდინა შოსტაკოვიჩის დილიურებმა, რომელიც მისი გარდაცვალების შემდეგ გამოქვეწდა და ეს არის საბჭოთა

ეს სულ სხვა გრძნობაა. ძალიან ბევრს ვმოგზაურობ, ვიცი, რომ უცხოეთში ასეთი რამ არ ხდება: იქ სიყვარული უნდა მოიპოვო "საჩქრ-რად" როგორც მატერიალური ფასეულობა. საჩქარი კი არის მხოლოდ ის, რომელიც შეიძლება არც დაგიმსახურებია და ის ასე უბრალოდ, გეძლევა. მერე ჩემთვის აქაური დრო არის ძალიან საინტერესო, რადგან ჩემს თვალინი ვხედავ როგორ ეხლება ერთმანეთს ძველი და ახალი, ქართული თუ დასავლური კულტურები, რაც მგონია, რომ არის ახლის დაბადების შანსი და სწორედ ამ პროცესების მონაწილე მინდა ვიყო, თორემ ჩემთვის ევროპულ ოჯახში დამკვიდრება არ არის რთული, ცნობიერად მივიღე გადაწყვეტილება, რომ ჩემს ქვეყანაში ვიყო და ჩემს ქვეყანაში გადავიღო კინო, გადავიღო ქართულ ენაზე, რადგან დაბრუნების მერე მიგხვდი, რამდენად კომუნიკულად ვგრძნობ თავს როცა ქართული ტექსტი მესმის. ქართული ენა ჩემი ფიქრების ენაა და თუ მომეცემა იმის საშუალება, რომ ქართულად გადავიღო ფილმი, ანუ ქართულად ვიაზროვნო, ეს ძალიან მაპედინებს. ორი მთავარი გმირია ფილმი - დიმიტრი და ანდრეი, და მე მანც ვფიქრობ, რომ ამ როლებზე მხოლოდ არაფერი არ ვიცი, მეც უამრავი შეკითხა მაქვს და პასუხებს ვეძებ - რეალურად, ზღაპარია ხომ ეს ფილმი, გამოგონილი ამავი, გამოგონილი ქვეყანა, მომავალში ხდება მოქ-

რო ფილმი იქნება, არ გეშინაა?

- არა...

- "ჩემი საბნის ნაკეცი" პოეტური მეტამორფოზა... მაგრამ მაინც, საიდან მოვიდა ეს სათაური?

- მუშაობის პროცესში... მიყვარს სათაურები, რომელსაც პოეტური ულერადობა აქვს და რომელიც ტოვებს აზროვნების სივრცეს, სათაური, რომელიც მაყურებელს აძლევს ინტერპეტაციის სამუშალებას... და ეს სათაური პირდაპირ კავშირშია ფილმის ვიზუალურ მხარესთან, ჩემი მთავარი გმირის იმპულსურობასთან. კინოსურათი მეტალურიუმი, გამოგონილი ამავი, გამოგონილი ქვეყანა, მომავალში ხდება მოქ-

ეპიქის ძალიან საინტერესო დოკუმენტები, რომელიც შავ-თეთრად ასახავს იმ დროებას... და ეს გაშირი ფილმის სათაურსა და მთავარი გმირის განცდებს შორის, ერთ დღეს გამოიკვეთა, რადგან ფილმში ულერს ასეთი ფრაზა: "მე ვინ სიმართლე" - ამბობს მთავარი გმირი, თითქოს ქედმაღლური ფრაზაა, მაგრამ მაინც, რას ნიშნავს შენ ხარ სიმართლე? დიმიტრი გულისხმობას, რომ არსებობს სიმართლე თუ მე არ ვმონაწილეობ ამ სიმართლე თუ მე არ ვმონაწილეობ ამ სიმართლეს შექმნაში. დღეს ვეროპულ კინში ძალიან საინტერესო რეჟისორები საუბრობენ ადამიანზე, რომელიც სამყაროსგან გარეშე არსებობს, ესეც ტენდენციაა, ფილმებს ილებენ დისტანციიდან, მაგრამ მევ ვგრძნობ, რომ ისინი ემოციურად არ მონაწილეობენ მასში, ან საუბრობენ განცენებულ თემებზე. მე არ შემიძლია არც განყენებულ თემებზე საუბარი და არც ადამიანის იზოლირებულად დანახვა იმიტომ, რომ ეს მცდარად მეჩვენება. მე შემიღლია შევქმნა აბსტრაქცია ქვეყ-

მინდა, რომ ფილმის მსვლელობისას დიალოგი გავმართო მაყურებელთან